

Kovács József László:

Csizmaruha, gombos mellény, rumburgi kötény

(Jegyzetek a budaörsi népviseletről)

A közelmúltban érdekes ruhaegyütessel gyarapodott a Helytörténeti Gyűjtemény néprajzi anyaga. Dr. Luntz Ottokár a Heimatmuseumnak adományozta anyósa, néhai született Eberhardt Mária ruhatárát.

Mindez azért is külön értékes, mivel így tudjuk ki volt a tulajdonos, milyen öltözék tartozott a köznapi, milyen az ünnepi ruhatárhoz. Ez az öltözék ma már történelmi emlék.

Az 1946-os szétszórás megőrizte a valaha egységes budai hegyvidék (Ofner Bergland) ruhaviseletét, ma már csak például az idősebb asszonyok hordják a kockákra vasalt rumburgi kötényt. A Heimatmuseum több száz darabos fotógyűjteménye azonban megőrizte azokat a vonásokat, melyek a XVIII. század eleje óta e táj öltözetére jellemzők lehettek. Az Augsburgban élő – budaörsi származású Susanna Karly-Berger a Suevia-Pannonica 1992. évi kötetében széles kutatásokon alapuló néprajzi tanulmányt tett közzé. Egyik fontos alapgondolata az, hogy a férfiöltözetet nagymértékben befolyásolta a magyar huszárság ruházatának mintája, szabása, és annak kék színe. Amit a katonaidejüket letöltött hegyvidéki sváb férfiak utánoztak, az az eredetileg kék színű csizmaruha lehetett, melyet gombos (ünnepi alkalommal ezüstgombos) mellény és zsinóros csizmanadrág egészített ki.

A közelmúltban megjelent képeskönyvemben – a *Budaörs-Wundersuch* című képes albumban magam is készítettem egy fiatal házaspár állóképét, ahol a férfi ünnepi kabátját két sorban hat-hat nagy ezüstgomb díszíti. A kabát hajtókája hegyes, lehajtott (mint a

huszáruhán) és végig apró fémgombok díszítik az öltözékhez tartozó mellényt is. Valóban huszárnadrágra emlékeztet a vitézkötéses csizmanadrág is, peremén csíkkal. Őriz a Helytörténeti Gyűjtemény egy olyan felvételt is, ahol a családfő fején a XVIII. századi süvegre emlékeztető hajtott kucsmaszerű főfedő található. Több felvételünk van a budaörsi muskétás díszőrségről is, az ő öltözetük is kétsoros, fémgombos kabát, vitézkötéses nadrág és pörge – kis karimájú – Kossuth-kalapra, vagy múlt századi csendbiztosi csákóra emlékeztet. Csizmájuk e felvételeken is kemény szárú borjúbőr csizma, a pörge kalapot az alkalomra odaerősített virág díszíti. Susanna Karly-Berger kutatásai szerint a férfiruha a századfordulóra, az I. világháború utáni időkre fekete színűvé változott. Tegyük hozzá, hogy 1920 tájától elmaradozik már a gombos mellény is. *Ritschmann S.-né fényképész Budaörs* jelzéssel ellátott felvételen a férfi-fejfedő is már szalagos puhakalap, a fér-

fikabát hajtókája maradt már csak hegyes, katonás, de a szabó kis bársonydíszítéssel látta el. A férfiak nyakkendő nélküli fehér inget viselnek, s a három álló alak egyike a francia forradalom óta terjedő hosszú pantallót viseli, tehát már a budaörsi férfiruházat is változóban volt. Egy ruhadarabon azonban nem változtatott az irgály rontó idő sem, és ez a férfiktól is hordott kékfestőkötény, a „fiatta” – ez a darab eredetileg a szőlőkben, a kertmunkákhoz volt szokásos, de tavasztól őszig elmaradhatatlan köznapi viseletnek számított.

Az asszonyok hordták és hordják legtöbbször a sokszoknyás – rumburgi kötényes és kétféle főkötő formájú fejkendőt. Még akkor is viselték, amikor a fotókon a párjuk már pantallóban járt. Igaza van Susanne Karly-Bergernek, a budaörsi népviselet már történelem. De az Illyés Gyula Gimnázium szakkörösei a most megszerzett női ruhaanyag alapján hitelesen feldolgozhatják a hagyományos budaörsi női viseletet.